

DEMOGRAFICKÉ PROBLÉMY ŽITNÉHO OSTROVA*

V bývalom Uhorsku bolo prvé na moderných zásadách založené sčítanie ľudu 31. XII. 1869. Od tých čias sa sčítania ľudu opakovali pravidelne po desaťročiach, a to koncom r. 1880, 1890, 1900 a 1910. V Československej republike sa sčítania ľudu konali 15. II. 1921 a 1. XII. 1930. Počet obyvateľov r. 1940 je určený podľa výsledkov sčítania ľudu z 15. XII. 1940. Koncom r. 1940 bolo vykonané sčítanie ľudu v Maďarsku, ktorým v tom čase bol Žitný ostrov okupovaný. Konečne po oslobodení bolo vykonané sčítanie ľudu 1. III. 1950. Zo všetkých týchto sčítaní máme k dispozícii údaje o počte obyvateľstva podľa jednotlivých obcí, a to za r. 1869 a 1880 počet prítomného civilného obyvateľstva, za ostatné sčítania ľudu počet prítomného obyvateľstva vôbec.

Údaje o prirodzenom pohybe obyvateľstva, t. j. o počte narodených a zomretých sú k dispozícii od r. 1866 až do r. 1918 v ročných intervaloch podľa župných jednotiek a v ročných intervaloch podľa okresov počínajúc rokom 1919. Boli uverejňované v maďarských štatistických ročníkoch (Magyar statisztikai évkönyv) a od r. 1919 v zbierke *Československá statistika*.

Máme teda k dispozícii 85 ročné rady dát o vývine obyvateľstva na území Slovenska.

Toto bohatstvo demografického materiálu sa pokúšame využiť i touto prácou, ktorá ako dúfame, je iba počiatkom sústavného demografického prieskumu populačného vývinu na Slovensku.

Číselné rady o prirodzenom pohybe obyvateľstva vyžadujú mať na pamäti toto:

1. Údaje o počte narodených a zomretých za roky 1866—1870 boli maďarským štatistickým úradom získané ex post, t. j. v rokoch 1871—1872 osobitnou akciou. V dôsledku toho v niektorých župách bol tento materiál neúplný (Zemplín).

2. Demografickí ukazovatelia počítaní na 1000 obyvateľov boli vypočítaní počínajúc r. 1876. No spôsob výpočtu je metodicky nevyhovujúci. V období 1876 až 1899 boli demografickí ukazovatelia počítaní iba s ohľadom na výsledky prirodzeného pohybu obyvateľstva. V období 1900—1918 boli tieto ukazovatelia počítaní i s ohľadom na migráciu (vnútroštátnu a zahraničnú), ale tak, že sa na to použil priemer predchádzajúceho desaťročia. V období od r. 1919—1949 boli demografickí ukazovatelia počítaní s ohľadom na zahraničnú migráciu s korektívom najbližšieho cenzu.

3. Prechod Slovenska do nového štátneho zväzku r. 1918 mal za následok, že územie mnohých obcí bolo úpravou štátnej hranice dotknuté. Z nášho hľadiska sú relevantné prípady, v ktorých bol touto úpravou dotknutý aj počet obyvateľstva obcí ako ľudských sídiel. V oblasti Žitného ostrova sú hraničnou úpravou dotknuté obce Komárno, Dobrohošť, Kyselica, Mliečno a Vojka nad Dunajom.

* Prednesené dňa 7. VI. 1955 na VI. sjazde čs. geografov v Smoleniciach.

Bolo preto treba číselné rady o obyvateľstve a jeho prirodzenom pohybe primerane upraviť:

1. vypočítaním demografických koeficientov za roky 1870—1875 a revidovaním demografických koeficientov za roky 1876—1918. Stalo sa tak provizórne s výhradou celkovej systematickej úpravy;

2. upravením cenzového počtu obyvateľstva uvedených obcí tangovaných hraničnou úpravou trianonskou, pokiaľ ho bolo možné zistiť z pramenného materiálu.

Pre vlastnú prácu bola použitá táto metóda:

1. Počet narodených a zomretých pre každú obec bol retrospektívne vypočítaný pre jednotlivé intercenzálne desaťročia súčinom cenzového počtu obyvateľstva a ročných župných koeficientov pôrodnosti a úmrtnosti.

2. Prirodzený prírastok je rozdiel medzi vypočítaným počtom narodených a zomretých pre jednotlivé desaťročia.

3. Skutočný prírastok je rozdiel medzi cenzovým počtom obyvateľstva pre každé desaťročie.

4. Bilancia sťahovania je vypočítaný rozdiel medzi prirodzeným a skutočným prírastkom obyvateľstva pre každé desaťročie.

Túto metódu sme zvolili ako jedine možnú, pričom sme si uvedomovali, že použitím župných koeficientov pôrodnosti a úmrtnosti sa rozdielnosti v prirodzenom pohybe jednotlivých obcí v jednotlivých rokoch síce zastrú, že však v rámci celého Ostrova a každého desaťročia predsa získame verný a presný obraz populačného vývinu.

Populačný vývin Žitného ostrova najlepšie nám znázorňuje pripojený prehľad.

Populačný vývin Žitného ostrova prebiehal od r. 1869 až do r. 1950 takto:

1. v *jedenásťročí 1869—1880:*

a) počet obyvateľstva 31. XII. 1869	97 010
b) počet obyvateľstva 31. XII. 1880	100 593
c) skutočný prírastok obyvateľstva	+ 3 583
d) narodilo sa	47 483
e) zomrelo	40 116
f) prirodzený prírastok	+ 7 367
g) úbytok sťahovaním	—3 784

2. v *desaťročí 1881—1890:*

a) počet obyvateľstva 31. XII. 1880	100 593
b) počet obyvateľstva 31. XII. 1890	104 055
c) skutočný prírastok obyvateľstva	+ 3 462
d) narodilo sa	42 789
e) zomrelo	34 214
f) prirodzený prírastok	+ 8 575
g) úbytok sťahovaním	—5 113

3. v *desaťročí 1891—1900:*

a) počet obyvateľstva 31. XII. 1890	104 055
b) počet obyvateľstva 31. XII. 1900	109 662
c) skutočný prírastok obyvateľstva	+ 5 607
d) narodilo sa	40 208
e) zomrelo	28 908
f) prirodzený prírastok	+ 11 300
g) úbytok sťahovaním	—5 693

4. v *desaťročí 1901—1910:*

a) počet obyvateľstva 31. XII. 1900	109 662
-------------------------------------	---------

b) počet obyvateľstva 31. XII. 1910	115 908
c) skutočný prírastok obyvateľstva	+ 6 246
d) narodilo sa	39 632
e) zomrelo	26 723
f) prirodzený prírastok	+12 909
g) úbytok sťahovaním	-6 663
5. v desaťročí 1911—1920:	
a) počet obyvateľstva 31. XII. 1910	115 908
b) počet obyvateľstva 15. II. 1921	122 222
c) skutočný prírastok obyvateľstva	+ 6 314
d) narodilo sa	32 099
e) zomrelo	25 618
f) prirodzený prírastok	+ 6 481
g) úbytok sťahovaním	-167
6. v desaťročí 1921—1930:	
a) počet obyvateľstva 15. II. 1921	122 222
b) počet obyvateľstva 1. XII. 1930	138 626
c) skutočný prírastok obyvateľstva	+16 404
d) narodilo sa	37 998
e) zomrelo	22 287
f) prirodzený prírastok	+15 711
g) prírastok sťahovaním	+ 693
7. v desaťročí 1931—1940:	
a) počet obyvateľstva 1. XII. 1930	138 626
b) počet obyvateľstva 31. XII. 1940	137 324
c) skutočný prírastok obyvateľstva	-1 302
d) narodilo sa	31 996
e) zomrelo	19 822
f) prirodzený prírastok	+ 12 174
g) úbytok sťahovaním	-13 476
8. v deväťročí 1941—1950:	
a) počet obyvateľstva 31. XII. 1940	137 324
b) počet obyvateľstva 1. III. 1950	140 068
c) skutočný prírastok obyvateľstva	+ 2 744
d) narodilo sa	29 677
e) zomrelo	18 937
f) prirodzený prírastok	+10 740
g) úbytok sťahovaním	-7 996
9. za obdobie 1869—1950:	
a) počet obyvateľstva 31. XII. 1869	97 010
b) počet obyvateľstva 1. III. 1950	140 068
c) skutočný prírastok obyvateľstva	+ 43 058
d) narodilo sa	301 882
e) zomrelo	216 625
f) prirodzený prírastok	+ 85 257
g) úbytok sťahovaním	-42 199

V priebehu pozorovaných 80 rokov a 2 mesiacov vzrástol počet obyvateľstva Žitného ostrova o 43 000 osôb. Prirodzeným pohybom pribudlo 85 000 osôb. Odstaňovalo sa teda z územia Žitného ostrova 42 000 ľudí, čo zhruba predstavuje polovicu prirodzeného prírastku. (Údaje o počte odťahovaných treba, pravda, hodnotiť ako bilančný výsledok, t. j. rozdiel medzi počtom prisťahovaných a odťahovaných.) Tento priebeh populačného vývinu je charakteristický pre územie Žitného ostrova za celé obdobie 80 rokov. Je však veľmi podstatne ovplyvne-

ný obidvoma svetovými vojnami (1914—1918 a 1939—1945) a z nich vyplývajúcimi štátoprávnymi a hospodárskopolitickými a sociálnopolitickými dôsledkami. Tieto dôsledky sa prejavili veľmi výrazne v populačnom vývine Žitného ostrova v desaťročiach 1921—1930 a 1931—1940. V desaťročí 1921—1930 mal Žitný ostrov výnimočne malý prírastok sťahovaním. Odstahovanie časti obyvateľstva v dôsledku vzniku Československého štátu r. 1918 sa v skutočnosti prejavilo až po r. 1921, a to výkonom mierovej zmluvy trianonskej (optovanie a pod.), avšak v našej bilancii je zastreté účinkami druhého sociálnoekonomického faktora, a to účinkami výkonu pozemkovej reformy.

V prvej Československej republike sa vykonala pozemková reforma, ktorou boli latifundiá v podstate zlikvidované. Výkon pozemkovej reformy ovplyvnil citeľne populačný vývin Žitného ostrova najmä tým, že na bývalých veľkostatkoch bol osídlený pomerne veľký počet ľudí. Vplyv tohto osídľovania sa prejavil aj v populačnej bilancii tohto kraja v desaťročí 1921—1930, keď obyvateľstva pribudlo aj prisťahovaním. Osídľovanie sa dialo vo väčších ucelených jednotkách. Na území Žitného ostrova vzniklo 6 nových obcí. Sú to: Gešajov, Miloslavov, Hviezdoslavov, Blahová, Bellova Ves a Lipové. Okrem toho vznikli novým osídlením väčšie osady na území obcí: Tomášov, Rastice, Kvetoslavov, Lehnice, Macov, Blatná na Ostrove, Svätý Michal, Šulany, Kráľovičove Kračany, Blažov, Hroboňovo, Pastúchy, Čilizská Radvaň, Okoč, Zemianska Olča, Okoličná na Ostrove, Čalovec, Nová Stráž.

Tomu možno pripísať skutočnosť, že Žitný ostrov v desaťročí 1921—1930 mal vôbec prírastok obyvateľstva prisťahovaním. Účinky druhej svetovej vojny sa eklatantne prejavili v bilancii za desaťročie 1931—1940 a možno ich kvalifikovať ako následok okupácie tohto územia Maďarskom, kým migračné zmeny v dôsledku jeho prinavrátenia Československu sú v bilancii za desaťročie 1941—1950 zastreté účinkami hlavne návratu osôb, ktoré v rokoch 1938—1939 pred okupáciou alebo počas okupácie opustili toto územie, ako aj účinkami akcie výmeny obyvateľstva s Maďarskom.

Prírastok obyvateľstva, ako sme uviedli, bol v priebehu 80 rokov 44,4%. Majúc na zreteli, že Žitný ostrov je geografický útvar osobitnej povahy, kde i využitie pôdneho povrchu poľnohospodárstvom je rozhodujúcou mierou ovplyvňované periodickým kolísaním vodných stavov hladiny Dunaja (a záplavami), a ďalej že je územím drobnej remeselnej výroby, treba tento prírastok kvalifikovať ako značne vysoký preto, lebo sa súčasne primeranou mierou netvorili nové priemyselné povolania a nerástol ani podiel remeselnej výroby.

Osobitnú zmienku vyžaduje vplyv veľkých hospodárskych stredísk Bratislavy a Komárna. Obe mestá rozhodujúcou mierou ovplyvňujú populačný vývin Žitného ostrova dvojakým spôsobom:

1. *migračnou príťažlivosťou*. Tento vplyv sa prejavil pri obciach Podunajské Biskupice a Vrakúňa na západnom konci Ostrova a pri obciach Kameničná a Nová Stráž na východnom konci Ostrova. Počet obyvateľstva týchto obcí vzrástol na trojnásobok a z celkového prírastku obyvateľstva pripadá na ne takmer 20%. Pravda, prejavilo sa to výrazne až od r. 1921, teda v Československom štáte, kde obe mestá získali na hospodárskom a Bratislava aj na administratívnom význame;

2. *pracovnou príťažlivosťou*. Pracovná príťažlivosť oboch miest sa javí v tom, že obyvateľstvo pracuje v Bratislave a Komárne, ale podržuje svoje bydlisko a teda do práce dochádza. Tento vplyv rastie od r. 1921 a najmä v súčasnej dobe sa prejavuje v mohutných rozmeroch.

Целková hustota obyvateľstva r. 1869 bola 54,75 obyvateľov na 1 km². Rástla zhruba pravidelnou mierou od jedného cenzového desaťročia k druhému až do r. 1921. Roku 1930 hustota obyvateľstva v dôsledku uvedených vplyvov sa značným skokom zvýšila na 78,23 ľudí na km² a r. 1950 dosiahla 79 ľudí na km².

Dynamiku populačného vývinu Žitného ostrova výrazne charakterizujú koeficienty pôrodnosti a úmrtnosti (počítané na 1000 obyvateľov).

Pôrodnosť a úmrtnosť v desaťročných priemeroch prebiehali takto:

priemer rokov	pôrodnosť	úmrtnosť
1870—1880	43,69	36,91
1881—1890	41,82	33,44
1891—1900	37,63	27,05
1901—1910	35,14	23,69
1911—1920	26,63	21,26
1921—1930	29,25	17,16
1931—1940	23,19	14,37
1941—1950	21,40	13,65

Pôrodnosť, ako aj úmrtnosť javí pravidelné klesanie, odhliadnuc od známeho vybočenia spôsobeného prvou svetovou vojnou. Pôrodnosť sa zmenšila zo 43,69 na 1000 obyvateľov v rokoch 1870—1880 na 21,40 v rokoch 1941—1950, teda o 51%. Úmrtnosť sa zmenšila z 36,91 na 13,65, teda o 63%. Miera poklesu oboch ukazovateľov je dokladom prenikavých zmien v spoločenských, kultúrnych a zdravotných pomeroch obyvateľstva, čo je všeobecnou charakteristikou vývoja populačných pomerov.

Proti vysokej pôrodnosti v rokoch minulého storočia stojí enormná úmrtnosť. Na znesiteľnú mieru začala byť úmrtnosť znižovaná až po r. 1921, teda v Československu. Jednako podiel zbytočnej, t. j. odstrániteľnej úmrtnosti bol radikálne znížený až po r. 1945, teda v súčasnej dobe. Hlavný podiel odstrániteľnej úmrtnosti pripadá na dočasný a útlý detský vek. Možno teda z čísel úmrtnosti rokov 1891—1921 posúdiť jej závažnosť. V číslach úmrtnosti z rokov 1870—1890 zavážil okrem toho aj vplyv iného rázu zbytočnej úmrtnosti, a to výskyt hromadných epidémií (ázijskej cholery a brušného týfu).

Я. Ганзлик, П. Горват

ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ЖИТНОГО ОСТРОВА

В настоящей статье авторы объясняют метод работы, которым они пользовались при составлении баланса движения населения для отдельных населенных пунктов на Житном острове от 1869 до 1950 года. В основу были положены статистические данные о численности населения, которые регулярно приводились для каждого населенного пункта в отдельности каждые десять лет в течение всего этого промежутка времени; были также использованы имевшиеся в нашем распоряжении данные о числе родившихся и умерших за год, которые с 1866 года по 1918 год составлялись для каждого поселения «жупы» (старая административная единица, соответствующая приблизительно теперешней области), а с 1919 года по 1950 год — для каждого округа.

Вычисление коэффициентов рождаемости и смертности за годы 1876—1918, приводимых в венгерских статистических ежегодниках (Magyar statisztikai évkönyv) было методически неправильным, а потому потребовало пересмотра.

Установление границ между Чехословакией и Венгрией после первой мировой войны повлияло на количество жителей в следующих населенных пунктах: Ко-

марно, Доброгошть, Киселица, Млиечно и Войка-на-Дунас. Пришлось задним числом произвести соответствующие изменения, отсчитав количество жителей, которое отошло Венгрии.

Метод нашей работы состоял в следующем:

1. Количества родившихся и умерших в каждом населенном пункте высчитывались ретроспективно для отдельных десятилетий, когда не производилось переписи; умножая число жителей, полученное путем переписи, на годовые коэффициенты рождаемости и смертности по жупам.

2. Естественный прирост равняется разнице между количеством родившихся действительным приростом населения для каждого десятилетия.

3. Действительный прирост дан разницей, получаемой при вычитании установленного путем переписи количества жителей одного десятилетия из соответствующего количества следующего десятилетия.

4. Баланс движения населения выражается разницей между естественным и действительным приростом населения для каждого десятилетия.

Авторы остановились на этом методе как на единственно возможном, хотя вполне отдавали себе отчет в том, что использование коэффициентов рождаемости и смертности по жупам несколько затушает различия в естественном движении населения отдельных населенных пунктов по годам. Для Житного острова в целом получится все же правильная и точная картина состояния населенности для каждого десятилетия.

За промежуток времени в 80 лет и 2 месяца, к которому относятся наблюдения, количество жителей Житного острова увеличилось на 43 000 человек. Естественный прирост составлял 85 000 человек; это значит, что с территории Житного острова выселилось 42 000 человек, т. е. приблизительно половина естественного прироста. Данные о передвижении жителей нужно рассматривать как балансовый итог, т. е. как разницу между количеством вновь поселившихся и выселившихся. Этот процесс оставался характерным явлением для территории Житного острова в течение целых 80 лет, хотя на нем и сказывалось в сильной степени влияние первой и второй мировой войн и вызванных ими изменений в государственно-правовых, экономико- и социально-политических отношениях. Особенно резко это проявилось в десятилетиях 1921—1930 и 1931—1940. Между 1921 и 1930 годом прирост населения в результате переселения людей на Житный остров был исключительно маленьким. Объясняется это тем, что хотя вследствие осуществления земельной реформы на бывших помещичьих землях находилось сравнительно большое количество жителей, в общем баланс движения населения оно проявилось в незначительной степени, потому что после вступления Трианонского договора в силу, часть жителей выселилась с территории Житного острова.

В статье выявляется большое значение г. Братислава и г. Комарно как экономических центров, которые влияют на населенность Житного острова тем, что привлекают обитателей других районов, которым удобно ездить работать в Братиславу и Комарно, не меняя своего местожительства. Особенно широкое распространение получило это явление в настоящее время.

В заключение авторы приводят коэффициенты рождаемости и смертности в десятилетних интервалах. Рождаемость, которая в 1870—1880 гг. составляла 43,69 на 1000 жителей, упала в 1940—1950 гг. на 21,40, т. е. уменьшилась на 51 %. Смертность упала за то же время с 36,91 на 13,65, т. е. на 63 %. Уменьшение обоих коэффициентов свидетельствует о том, что условия, в которых протекает общественная и культурная жизнь населения, а также состояние, в котором находится здравоохранение, претерпели глубокие изменения.

Перевод со словацкого В. Андрусовой

J. Hanzlík, P. Horváth

DEMOGRAPHISCHE PROBLEME DER DONAUINSEL ŽITNÝ OSTROV (SCHÜTTINSEL)

In vorliegendem Referate erläutern wir unsere Arbeitsmethode bei der Berechnung der Wanderungsbilanz für die einzelnen Ortschaften auf der Schüttinsel in den Jahren 1869—1950. Wir bedienen uns dabei der statistischen Angaben über die Zahl der Einwohner

nach den Ergebnissen der Volkszählungen, welche sich in den einzelnen Gemeinden vom Jahre 1869 bis zum Jahre 1950 regelmässig alle 10 Jahre wiederholten. Ausserdem verwendeten wir die Angaben über die Zahl der Geburten und Sterbefälle, welche zur Disposition stehen und zwar: in jährlichen Interwallen nach den Gaueinheiten vom Jahre 1866 bis zum Jahre 1918 — und in jährlichen Interwallen nach den Bezirken vom Jahre 1919 an bis in die jetzige Zeit.

Die Koeffizienten der Geburtenzahl und der Sterblichkeit, welche für die Jahre 1876—1918 in den ungarischen statistischen Jahrbüchern (Magyar statisztikai évkönyv) publiziert wurden, sind unrichtig ausgerechnet und wurden darum revidiert.

Durch die Änderung der Grenze nach dem ersten Weltkrieg wurde die Einwohnerzahl in den Gemeinden Komárno, Dobrohošť, Kyselica, Mliečno und Vojka nad Dunajom betroffen, darum wurde die Einwohnerzahl dieser Gemeinden retrospektiv richtig gestellt indem die Zahl der Ungarn zugefallenen Einwohner eliminiert wurde.

Für die eigentliche Arbeit wurde folgende Methode angewendet:

1. Die Zahl der Geborenen und Verstorbenen wurde für jede Ortsgemeinde retrospektiv ausgerechnet und zwar in den einzelnen Jahrzehnten zwischen den Volkszählungen durch Multiplikation der censierten Einwohnerzahlen mit den jährlichen Gaukoeffizienten der Zahl der Geburten und der Verstorbenen.

2. Der natürliche Zuwachs ist der Unterschied zwischen der ausgerechneten Zahl der Geborenen und Verstorbenen für die einzelnen Jahrzehnte.

3. Der Gesamtzuwachs ist der Unterschied zwischen den Censierungszahlen der Einwohnerschaft für jedes Jahrzehnt.

4. Die Wanderungsbilanz ist der ausgerechnete Unterschied zwischen dem natürlichen und gesamten Bevölkerungszuwachs für jedes Jahrzehnt.

Diese Methode wählten die Autoren als einzig mögliche, wobei sie sich bewusst waren, dass durch die Anwendung der Gaukoeffizienten der Geburten und der Sterblichkeit die Unterschiede in der natürlichen Bewegung der einzelnen Gemeinden in den einzelnen Jahren verdeckt werden, aber im Rahmen der ganzen Insel und jedes Jahrzehntes wird doch ein getreues und genaues Bild der Entwicklung der Population gewonnen.

In der Zeit der beobachteten 80 Jahre und 2 Monate ist die Einwohnerzahl der Schüttinsel um 43 000 Personen angewachsen. Durch natürlichen Zuwachs vermehrte sich die Bevölkerung um 85 000 Personen, also wanderten aus dem Schüttinsel 42 000 Leute aus d. i. annähernd die Hälfte des natürlichen Zuwachses. Die Angaben über die Zahl der Ausgewanderten müssen freilich als Bilanzergebniss betrachtet werden, d. i. der Unterschied zwischen der Zahl der ein- und ausgewanderten Personen. Dieser Verlauf der Populationsentwicklung ist charakteristisch für das Gebiet der Schüttinsel für den ganzen Zeitraum von 80 Jahren, er wurde jedoch sehr wesentlich durch die beiden Weltkriege beeinflusst und auch durch die aus ihnen hervorgehenden staatsrechtlichen und wirtschafts- und sozialpolitischen Folgeerscheinungen. Die Folgen der beiden Weltkriege äusserten sich sehr ausdrucksvoll in der Populationsentwicklung der Schüttinsel in den Jahrzehnten 1921—1930 und 1931—1940. In dem Jahrzehnt 1921—1930 hatte die Schüttinsel einen ausnehmend kleinen Zuwachs durch Zuwanderung, denn infolge der Durchführung der Bodenreform war auf den ehemaligen Grossgütern eine ziemlich grosse Menschenzahl angesiedelt. In der allgemeinen Wanderungsbilanz kam es jedoch nur unbedeutend zur Geltung, denn ein Teil der Einwohnerschaft wanderte aus dem Gebiete der Schüttinsel nach Durchführung des Friedensvertrages von Trianon aus.

Im Referate erklären wir ferner den grossen Einfluss der wirtschaftlichen Zentren Bratislava und Komárno, welche die Populationsentwicklung der Schüttinsel durch die Migrations- und Arbeitsanziehungskraft beeinflussen. Letztere äussert sich derweise, dass die Bevölkerung in Bratislava und Komárno arbeitet, aber von seinem Wohnorte am Lande jeden Tag in die Arbeit kommt. Besonders in gegenwärtiger Zeit macht sich die Arbeitsanziehungskraft in mächtigen Ausmassen bemerkbar.

Abschliessend führen wir die Koeffizienten der Geburten und der Sterblichkeit in zehnjährigen Durchschnitten an. Die Geburtenzahl ist von 43,69 auf 1000 Einwohner in den Jahren 1870—1880 auf 21,40 in den Jahren 1941—1950 gefallen, also um 51%. Die Sterblichkeit verringerte sich von 36,91 auf 13,65, also um 63%. Diese Angaben dienen als Beweis für die durchdringenden Veränderungen in den gesellschaftlichen, kulturellen und gesundheitlichen Verhältnissen der Bevölkerung.

Aus dem Slowakischen übersetzt von Vl. Dlabáčová